

A. 0

عمو صناع و مکاران فضل و خلا ز و زان
برین شایع میکنان دل و بین زان

در مطبعه بی مشی و کتب مطبوعه در مطبعه
در مطبعه بی مشی و کتب مطبوعه در مطبعه

نسخه عربی
۲۲

۴۳۵، ۴۹۲
ح. ح.

A. 0 8 26

کتاب
۴۲

طبیعیات

اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے جس کی فہرست ہر ایک شائق کو چاہیہ غازیہ میں مل سکتی ہے جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے پیش و پیچ گویند مفسر و مترجمین میں بعض علم خود صرف عربی و ترکی و قواعد فارسی و عروض قافیہ و غیرہ درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کا رخانہ سے قدر و اداں کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

علم نجوم

مجموعہ نجوم میرزا میر سید شریف شامل چہ سال
(۱) نجومیر (۲) مائتہ عامل (۳) جمل (۴) تہذیب
خلاصہ (۵) عمدۃ المرام -
فخریہ بحشی از امام ابو الحسن -
لب الاعراب - معنی مولوی عبید اللہ
ہدایۃ النجوم بحشی مع رسالہ حسن الافاقہ فی
كشف الافاقہ مولوی عبداللہ لکھنوی -
کافیہ - محشی خط نسخ از علامہ ابن طاہر
رسالہ مناشات ساعیہ از مولوی عبدالرحیم -
ایضاً - خط تعلیق -
تسمیل الکافیۃ شرح عربی کافیہ معنیہ
مولوی عبدالحق خیرآبادی -
شرح کافیہ فارسی - معنیہ میر سید شریف -
شرح فارسی منظوم کافیہ از مولوی عبدالرحیم -
حل الترتیب کافیہ فارسی زبان معنیہ مولوی
ہمایون الدین -
شرح ملا علی شریع کافیہ محشی از ملا عبدالرحمن جامی -

حاشیہ جمال و حاشیہ عبدالرحمن بر
ملاحامی یکہائی حاشیہ جمال از ملا محمد جواد
عبدالرحمن از ملا عبدالرحمن اسفرائی
حاشیہ جمال - فقط محشی بہ شرح ملا
از محمد جمال -

حاشیہ عبدالرحمن - فقط بہ شرح ملا
از ملا عبدالرحمن اسفرائی
حاشیہ نعمت اللہ شریع ملا جامی
ملاحظت الہد -

حاشیہ عبد الغفور مع کلمہ شریع ملا جامی
از مولوی عبد الغفور و کلمہ از مولوی عبد الحکیم
دو جلدین -

حاشیہ آخویر شیخ - بہ شرح ملا جامی از علما
جامع الغرض - شرح فارسی کافیہ از مولوی
عبد الغنی چار جلدین -

رضی اللہ عنہم - شرح کافیہ عربی از مولوی
اسرار علی شریع شیخ
رضی اللہ عنہم - شرح کافیہ جامی

عوضاً بکرم کا فضل و خلا زور ما
برین چرخین ن دل و بین

در طبعی مشی و طبعی بین لسان

[illegible]

This image shows a detail from a manuscript, likely a Quran, featuring dense handwritten text in Arabic script. The text is arranged in horizontal lines, with a large, stylized title 'بسم الله الرحمن الرحيم' (Bismillah) prominently displayed in the center. The script is a cursive style, and the overall appearance is that of an aged, handwritten document.

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

الحمد لله على نعمه الشاملة والآلاء الكاثرة والصلوة على سيدنا محمد
محمد المصطفى وعلى آله المحبين علم العالين في نحو علي بن الفضل
الشيخ الامام فضل علي بن الامام عبد القاسم بن عبد الرحمن
سقى الله شراه وجعل الجنة مثواه ته عمل افيضية ومغفوية

لغات مصطفی و عجبت
 چه در دهر دهر از این دهر
 شیخ میرزا محمد کرب
 خود را با طبع خود آید
 بنام شیخ محمد تقی
 باشد که نام او کتب
 در این دنیا و در آن
 نه در این دنیا و در آن
 از این مصطفی و عجبت
 چه در دهر دهر از این دهر
 شیخ میرزا محمد کرب
 خود را با طبع خود آید
 بنام شیخ محمد تقی
 باشد که نام او کتب
 در این دنیا و در آن
 نه در این دنیا و در آن
 از این مصطفی و عجبت

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

[illegible]

والقسم نحو ما شهدنا لعلنا كذا والمظاهرة نحو زيد بالبصرة وللازيادة
نحو قوله تعالى ولا تأتوا يدكم الى التهلكة واللام للاختصاص
نحو اجل للفرد والتمليك نحو المال لزيد وللزيادة نحو قوله
وللتعليل نحو جعلت لك ذلك والقسم نحو الحمد للابن والاختصاص
نحو اكرم الله الشقاوة ومن في الغاية في الغاية نحو
البصر الى الكوفة والتبخيص نحو اخذت من التماسي بعض
والكتبتين نحو قوله تعالى فاجتنبوا الجوس من الاوثان اي
الجوس الذي هو الاوثان وللازيادة نحو قوله تعالى لا تعبدوا
من دونهكم والى الانتهاء الغاية في المكان نحو سرت

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

من البصرة الى الكوفة ولما صاحبه نحو قوله تعالى ولا تأكلوا أموالكم
 الى انتم انتم اسي مع اموالكم وقد يكون ما بعد ما دخل في ما
 ان كان ما بعد ما من جنس ما قبل ما نحو قوله تعالى فاغسلوا وجوهكم
 وما يدرككم الى المرافق وقد لا يكون ما بعد ما دخل في ما
 ان لم يكن ما بعد ما من جنس ما قبل ما نحو قوله ثم انتم الاضياء
 الى الليل وحتى لا تشاء الغاية في الزمان نحو قوله الما
 حتى الصبح وفي المكان نحو قوله حتى السوق والاضاء
 نحو قوله وروى حتى الداء اسي مع الداء وما بعد ما قد يكون
 ما دخل في ما قبل ما نحو قوله حتى السهم وقد لا يكون ما دخل في ما

من البصرة الى الكوفة ولما صاحبه نحو قوله تعالى ولا تأكلوا أموالكم
 الى انتم انتم اسي مع اموالكم وقد يكون ما بعد ما دخل في ما
 ان كان ما بعد ما من جنس ما قبل ما نحو قوله تعالى فاغسلوا وجوهكم
 وما يدرككم الى المرافق وقد لا يكون ما بعد ما دخل في ما
 ان لم يكن ما بعد ما من جنس ما قبل ما نحو قوله ثم انتم الاضياء
 الى الليل وحتى لا تشاء الغاية في الزمان نحو قوله الما
 حتى الصبح وفي المكان نحو قوله حتى السوق والاضاء
 نحو قوله وروى حتى الداء اسي مع الداء وما بعد ما قد يكون
 ما دخل في ما قبل ما نحو قوله حتى السهم وقد لا يكون ما دخل في ما

وقد تكون لمن معنى جميع المدة نحو ما رتبة مذويين اومندوبين
اي جميع مده انقطاع رؤيتي اياه يومان ^ولرب للتقليل لا يكون
مجرور بالاكثرة موصوفة ولا يكون متعلقه الافعال الماضية نحو
رجل كريم لقيته وقد تدخل على الضمير المهم الذي يكون ضميره
مذكورة موصوفة نحو رب رجلا جوادا والواو القسم هي لتدخل ال
على الاسم الظاهر لا على المضم نحو والله اشهر من الخمر وقد تكون
بمعنى رب نحو وعالم العقل بعلمه اي رب عالم عين بعلمه والتاء
القسم هي لان تدخل الاعلى هم الله تعالى نحو تالله لا ضرر لي بها
^{جمعه فليس له في حق طالبه}
واعلم انه لا ملية للقسم من الجواب فان كان جواب جملة اسميته

[illegible][illegible][illegible]

[illegible]

۱- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۲- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۳- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۴- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۵- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۶- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۷- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۸- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۹- در این کتاب که در این کتابخانه است
 ۱۰- در این کتاب که در این کتابخانه است

تصبا لام ترغ انجو ہی ستہ آخر حبان و ان
بما التحقیق مضمون الجملہ مثل ان ید اقام الخی فقلت قیام
و بلغنی ان ید منطلق شیئ تطلق ید و کان للشیئ نحو
کان زیدنا الاسد ولكن للاستدراکی لرفع التوهم النافی
من الکلام السابق ولما لا تقع الایین الجملین اللتین کما
متعارفتین بالمفهوم مثل غائب یکون کما جاز و اجابہ فی
زید لکن عمر اجابی ولیت للتمتی مثل کیت ید اقام الخی
قیامہ و اعل للترجی مثل لعل السلطان کیر منی الفرق بین
و الترجی ان الاول يستعمل فی امکان کما مر فی التفتا مثل

[illegible][illegible]

من تراني وصلها لا ان عند تحليل فحذفت الحزرة تخفيفاً
فصلت لأن نعم حذف الكسرة للتقار السائر فيعت
الرجح كى السبئية اى يكون باقيلما سبباً لما بعد ما مثل سلمت
كى داخل النجته فان الاسلام سبب لك خول النجته وقاويل الحجاب
واجزار وهو لا يتحقق الا فى الزمان المستقبل ففى لا تدخل الا على
الفصل المستقبل مثل اذن تدخل النجته فى جواب من قال انتهت
النوع السادس حروف تجزيم الفعل المضارع وهى
خمسة ا حروف لم ولما ولام الامر والافى النهى فان الشطر والجزء
فلم تجزى المضارع ما ضياً منفياً مثل لم يضرب

واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي

بمضرب لما مثل لم لكنها مختصة بالاستعراق مثل
 لا تضرب يا امي مضرب في شيء من الازمنة الماضية والام
 وهي اطلب الفعل اعم الفاعل الغائب مثل لا تضرب الفاعل
 مثل لا تضرب المضرب اعم المفعول الغائب مثل لا تضرب اعم المفعول
 الخاطب مثل لا تضرب اعم المفعول المتكلم مثل لا تضرب لا تضرب
 والافى انتهى هي ضد الام الامر اطلب كالفعل اعم الفاعل
 الغائب او الخاطب او المتكلم مثل لا تضرب لا تضرب لا تضرب
 اعم المفعول الغائب او الخاطب او المتكلم مثل لا تضرب لا تضرب
 ولا تضرب لا تضرب وان في كل واحد من هذه الامور

في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي

واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي
 واما في قوله لا تضرب يا امي فاعلم ان الضرب في قوله لا تضرب يا امي
 لا يضرب في قوله لا تضرب يا امي بل يضرب في قوله لا تضرب يا امي

متضمنة المعنى الاستفهام وهو نصب التمييز مثل كم جلا
ضربته والثاني خبرية ان لم يكن متضمنا للمعنى الاستفهام
وهو نصب التمييز ان كان مبنيا فاصلة مثل كم عندي جلا
وان لم يكن مبنيا فاصلة تمييزية مجرورة بالاضافة التثنية
رجل ضربته وكم غلام اشتريته والثالث كائين هو من
من كاف التشبيه والتي لكن المراد منه عدد وبهم للمعنى
مثل كائين جلا لقيت وقد يكون متضمنا للمعنى الاستفهام
محو كائين ودرنا عندك والرابع كد هو مركب من كا
التشبيه وواو اسم الاشارة ولكن المراد منه عدد

رحمہ اللہ علیہ

[illegible]

[illegible][illegible]

باغی فی بدن نفی می شود
 مثل دخت باکی با هیچ
 من موضعه و این ای طرح
 مستعمل است که فی انفس
 تا صدمه نشانه مستعمل می شود
 و صدمه هر چه از این شکل
 تا انکس من این الامر
 و این ای طرح که از نوع
 و هر چه از این ای طرح
 با هیچ لیکن مساوی باشد
 مستعمل می شود و بعضی
 بیار و تحاشی گفتند از این
 در کتب خود و لاشه شوره
 یافت نشد و هر شع
 هر چه که از نفی میمان
 این ای طرح از حضرت چن
 حدود نفی بر این انفس
 در بعضی این ای طرح
 باشد و نفی این ای طرح
 ثبوت بود و پس من
 این ای فعال و دام شد
 و این ای طرح است

[illegible]

مُعَرَّبًا بِاللَّامِ مِثْلُ نَعْمِ الرَّجُلِ يُؤْفَا رَجُلٌ مَرْفُوعٌ بِأَنَّهُ فاعِلٌ نَعْمٌ وَزَيْدٌ
مَنْصُوبٌ مَالِحٌ مَرْفُوعٌ بِأَنَّهُ مُتَبَدِّلُ نَعْمِ الرَّجُلِ خَبْرُهُ مُقَدِّمٌ عَلَيْهِ مَرْفُوعٌ بِأَنَّهُ
خَبْرٌ مُتَبَدِّلُ مَحذُوفٍ هُوَ الضَّمِيرُ تَقْدِيرُهُ نَعْمُ الرَّجُلِ وَزَيْدٌ فَيَكُونُ عَلَى
التَّقْدِيرِ الْأَوَّلِ جُمْلَةً وَاحِدَةً وَعَلَى التَّقْدِيرِ الثَّانِي جُمْلَتَيْنِ فَيَكُونُ
اسْمًا مضافًا إِلَى الْمَعْرُوفِ بِاللَّامِ نَحْوُ نَعْمِ صَا الرَّجُلِ يُؤْفَا فَيَكُونُ ضَمِيرًا
مُسْتَقَرًّا مِمَّا يَنْبَغِي أَنْ يَنْصَوْبَهُ مِثْلُ نَعْمِ جَلَّادٍ وَكَأَنَّ الضَّمِيرَ مُسْتَقَرًّا عَلَيْهِ
مَعْدُودٌ وَهُنِي قَدْ حُدِّثَ الْخُصُوصُ أَوَّلَ عَلَيْهِ يَكُونُ مِثْلُ نَعْمِ الْعَبْدِ نَعْمُ
أَيُّوبُ الْقُرْآنِيَّةِ سِيَاقُ الْآيَةِ وَتَرْطُفُ الْخُصُوصُ كَوْنُهَا بِمُطَابَقَةِ الْفَاعِلِ
فِي التَّعْرِيفِ وَالتَّكْثِيرِ وَالتَّانِيثِ وَالْأَفْرَادِ وَالتَّثْنِيَّةِ

نعم فاللام مثل نعم الرجل زيد فالفاعل نعم وزيد
 مخصوص بالرفع بانه مبتدأ ونعم الرجل خبر مقدم عليه مفعول به
 خبر مبتدأ محذوف هو الضمير تقدير نعم الرجل هو زيد فيكون على
 التقدير الاول جملة واحدة وعلى التقدير الثاني جملتين فيكون فاعله
 اسم مضاف الى المرفوع باللام نحو نعم الرجل زيد فزيد يكون ضمير
 مستتر ميمز انكره منصوبه مثل نعم جلاله والضمير المستتر عائدا
 معهوده هي قد جازت المخصوص اذ اول عليه يشتمل نعم العبد نعم
 انوبت القرنية سياق الآية وترتبط المخصوص بكونه مطا بقال لعل
 في التكرار والتذكير التانيث والافرد والتثنية

وینصب الخبر ویکون خبره فعلا مضیا مع ان حیث یکن
 بعضی قارب نحو عسی یدان مخرج فوید مرفوع یا بهر مرفوعه
 ان مخرج فی موضع انصب یا خبره معنی قارب یدان مخرج فوید
 ان یکون خبره مطابقا لاسمه الافراد و التثنیه و الجمع و التذکیر
 و التانیث نحو عسی یدان یقوم و عسی الزیدان ان تقو و عسی
 الزیدون ان تقوموا و عست همدان تقوم عست الممدان
 ان تقوما و عست الممدان یقرین و الا کسی ان یخبر مطابقا
 اذا کان الفاعل استاخر لهما و اذا کان مضمرا فلیست المطابقة
 بینهما کشرط النوع الشافی من النوع علی المذکورین

فصل فی نصب الخبر ویکون خبره فعلا مضیا مع ان حیث یکن
 بعضی قارب نحو عسی یدان مخرج فوید مرفوع یا بهر مرفوعه
 ان مخرج فی موضع انصب یا خبره معنی قارب یدان مخرج فوید
 ان یکون خبره مطابقا لاسمه الافراد و التثنیه و الجمع و التذکیر
 و التانیث نحو عسی یدان یقوم و عسی الزیدان ان تقو و عسی
 الزیدون ان تقوموا و عست همدان تقوم عست الممدان
 ان تقوما و عست الممدان یقرین و الا کسی ان یخبر مطابقا
 اذا کان الفاعل استاخر لهما و اذا کان مضمرا فلیست المطابقة
 بینهما کشرط النوع الشافی من النوع علی المذکورین

فصل فی نصب الخبر ویکون خبره فعلا مضیا مع ان حیث یکن
 بعضی قارب نحو عسی یدان مخرج فوید مرفوع یا بهر مرفوعه
 ان مخرج فی موضع انصب یا خبره معنی قارب یدان مخرج فوید
 ان یکون خبره مطابقا لاسمه الافراد و التثنیه و الجمع و التذکیر
 و التانیث نحو عسی یدان یقوم و عسی الزیدان ان تقو و عسی
 الزیدون ان تقوموا و عست همدان تقوم عست الممدان
 ان تقوما و عست الممدان یقرین و الا کسی ان یخبر مطابقا
 اذا کان الفاعل استاخر لهما و اذا کان مضمرا فلیست المطابقة
 بینهما کشرط النوع الشافی من النوع علی المذکورین

[illegible][illegible]

وَرَأَيْتُ وَهْ جَدْتُ مِثْلَ عِلْمِي زَيْدِ اَيْنَا وَرَأَيْتُ عَمْرًا
 وَوَجَدْتُ الْبَيْتَ رَيْنَا وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى عَرَفْتُ عِلْمِي
 زَيْدِ اِي عَرَفْتُهُ وَرَأَيْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى رَأَيْتُ الْبَصَرَ كَقَوْلِهِ
 فَانْظُرْ مَا وَارِي وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى صَنَعْتُ مِثْلَ
 وَجَدْتُ الضَّالَّةَ اِي صَدَقْتُهَا فَاِنْ كُنْ اَحَدُكُمْ اَلْكَاعَانِ
 لَا تَقْتَضِي الِامْتِثَالًا وَاحِدًا فَلَا تَعْدِي اِلَّا اِلَى مَفْعُولِ اِي
 وَالْوَحْدُ الْمَشْتَرَكُ بَيْنَهُمَا هُوَ عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ
 فَوَيْلٌ لِّمَنْ عَمِلَ الشَّيْطَانُ شَكُوْنَا فَوَيْلٌ لِّمَنْ
 هَذِهِ الْاَفْصَالُ لَا يَحْجُزُ الْاِقْتِصَارُ عَلَى اَحَدِ الْمَفْعُولِينَ لَانَّهُمَا كَامِرٌ

وَرَأَيْتُ وَهْ جَدْتُ مِثْلَ عِلْمِي زَيْدِ اَيْنَا وَرَأَيْتُ عَمْرًا
 وَوَجَدْتُ الْبَيْتَ رَيْنَا وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى عَرَفْتُ عِلْمِي
 زَيْدِ اِي عَرَفْتُهُ وَرَأَيْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى رَأَيْتُ الْبَصَرَ كَقَوْلِهِ
 فَانْظُرْ مَا وَارِي وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى صَنَعْتُ مِثْلَ
 وَجَدْتُ الضَّالَّةَ اِي صَدَقْتُهَا فَاِنْ كُنْ اَحَدُكُمْ اَلْكَاعَانِ
 لَا تَقْتَضِي الِامْتِثَالًا وَاحِدًا فَلَا تَعْدِي اِلَّا اِلَى مَفْعُولِ اِي
 وَالْوَحْدُ الْمَشْتَرَكُ بَيْنَهُمَا هُوَ عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ
 فَوَيْلٌ لِّمَنْ عَمِلَ الشَّيْطَانُ شَكُوْنَا فَوَيْلٌ لِّمَنْ
 هَذِهِ الْاَفْصَالُ لَا يَحْجُزُ الْاِقْتِصَارُ عَلَى اَحَدِ الْمَفْعُولِينَ لَانَّهُمَا كَامِرٌ

وَرَأَيْتُ وَهْ جَدْتُ مِثْلَ عِلْمِي زَيْدِ اَيْنَا وَرَأَيْتُ عَمْرًا
 وَوَجَدْتُ الْبَيْتَ رَيْنَا وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى عَرَفْتُ عِلْمِي
 زَيْدِ اِي عَرَفْتُهُ وَرَأَيْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى رَأَيْتُ الْبَصَرَ كَقَوْلِهِ
 فَانْظُرْ مَا وَارِي وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى صَنَعْتُ مِثْلَ
 وَجَدْتُ الضَّالَّةَ اِي صَدَقْتُهَا فَاِنْ كُنْ اَحَدُكُمْ اَلْكَاعَانِ
 لَا تَقْتَضِي الِامْتِثَالًا وَاحِدًا فَلَا تَعْدِي اِلَّا اِلَى مَفْعُولِ اِي
 وَالْوَحْدُ الْمَشْتَرَكُ بَيْنَهُمَا هُوَ عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ
 فَوَيْلٌ لِّمَنْ عَمِلَ الشَّيْطَانُ شَكُوْنَا فَوَيْلٌ لِّمَنْ
 هَذِهِ الْاَفْصَالُ لَا يَحْجُزُ الْاِقْتِصَارُ عَلَى اَحَدِ الْمَفْعُولِينَ لَانَّهُمَا كَامِرٌ

وَرَأَيْتُ وَهْ جَدْتُ مِثْلَ عِلْمِي زَيْدِ اَيْنَا وَرَأَيْتُ عَمْرًا
 وَوَجَدْتُ الْبَيْتَ رَيْنَا وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى عَرَفْتُ عِلْمِي
 زَيْدِ اِي عَرَفْتُهُ وَرَأَيْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى رَأَيْتُ الْبَصَرَ كَقَوْلِهِ
 فَانْظُرْ مَا وَارِي وَوَجَدْتُ قَدِيحِي بِمَعْنَى صَنَعْتُ مِثْلَ
 وَجَدْتُ الضَّالَّةَ اِي صَدَقْتُهَا فَاِنْ كُنْ اَحَدُكُمْ اَلْكَاعَانِ
 لَا تَقْتَضِي الِامْتِثَالًا وَاحِدًا فَلَا تَعْدِي اِلَّا اِلَى مَفْعُولِ اِي
 وَالْوَحْدُ الْمَشْتَرَكُ بَيْنَهُمَا هُوَ عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ اِي عَمِلْتُ
 فَوَيْلٌ لِّمَنْ عَمِلَ الشَّيْطَانُ شَكُوْنَا فَوَيْلٌ لِّمَنْ
 هَذِهِ الْاَفْصَالُ لَا يَحْجُزُ الْاِقْتِصَارُ عَلَى اَحَدِ الْمَفْعُولِينَ لَانَّهُمَا كَامِرٌ

[illegible]

[illegible]

ثُمَّ سَمِعْتُ عَمِلَ أَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَجُوزُ خَذْفُ الْمَفْعُولِ الْأَوَّلِ مِنْ

المفاعيل الثالث لكن يجوز حذف المفعولين الأخيرين معاً
متعلق حذف معناه ١٢

ولا يجوز حذف احد ما دون الآخر كما اما القيام

مسبقة عوامل الاول منها الفعل مطلقا سواء كان

لازماً او متعدياً ما ضيأ كان او مضدّاً امرأ كان او نهيّاً

كل فعل رفع الفاعل نحو قام زيد وضرب زيد ولما اذا كان

متعدی یا فی نصب المفعول ایضا مثل ضربید عمر او لا یجوز

تقديم الفاعل على الفعل بخلاف المفعول فان تقديمه عليه

جائز والركبوز حذف التفاعل بخلاف المفعول فان

فرغ شد و این نوع
 حاصل است بین دو قسم
 آفرینش داخل هر یک از آنها
 که تصور اولی در عالم
 هم شامل شد و در هر یک از آنها
 شما در قدرت و فعلی
 است باید داشت و
 چنانکه فعل معلوم است
 است آن فعل که
 مصدرش بنام چنانکه
 در زیر هم می آید
 لما و الیاتی
 تقدیر میکند برای
 قاضی برای خلق را
 در حالت اولی
 که از معصومان مصطفیان
 پیغمبر و اولاد تسلسل
 تسلسلی می آید
 ذکر کرده از اوصاف
 در هر یک از آنها
 عیسی و اولاد داخل
 گردید که گفته شد
 که این بنده را بگوید
 است که محمد زنده

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

حذفه جائز نحو ضرب يد والثاني المصدر هو ضم حدث
 اشتق منه الفعل وانما سمي بمصدر المصدر لفعل غنة فيكون
 محلا للتعديل البصريين ان المصدر أصل الفعل فرع لا استقلال
 بنفسه وعدم احتياجه الى الفعل بخلاف الفعل فانه غير مستقل
 بنفسه بل محتاج الى الاسم وقال الكوفيون ان الفعل
 أصل والمصدر فرع لا علالة با علالة ومحتة بصحة
 نحو قام قيا ما اعل قيا ما لقلب الواو فيه يا لقلب الواو
 الغاني قام ونحو قام قوا ما صح قوا ما لصحة قوا وما ولا
 ان ليل البصريين يدل على صحة المصدر مطلقا ودليل

حذف جاز نحو ضرب يد والثاني المصدر وهو ضم حذف
 اشتق منه الفعل وانما سمي بمصدر المصدر لفعل غنة فيكون
 محلا له قال البصريون ان المصدر من الفعل فرع لا استقلال
 بنفسه عدم احتياجه الى الفعل بخلاف الفعل فانه غير مستقل
 بنفسه بل يحتاج الى الاسم وقال الكوفيون ان الفعل
 اصل والمصدر فرع لا علالة با علالة ومحتة بصحة
 نحو قام قيا ما اعل قيا ما لقلب الواو في باب قلب الواو
 الفاني قام ونحو قام قوا ما صح قوا ما لصحة قوا ما ولا
 ان ليل البصريين يدل على صالته المصدر مطلقا وادليل

[illegible]

قیاسیته و صیغها سماعیه مثل حسن و ضعیف و کثیف و نادر
 کل اسم الضعیف اسم آخر فخر الاسم الاول المشتمل على اللام فتنون
 و ما یقوم مقامه من نون التثنية و الجمع لاجل الاضمار الاضمار
 اللام المقدة ان لم یکن المضاف الیه من جنس المضاف الیه لکن الیضا
 طرفا مثل غلام زید و اما معنی من یکن کان من جنس من خاتم فضته و
 فی لکن کان غلامه نحو ضرب الیوم و السابح الاسم التام هو لکن اسم
 فاستغنی عن الاضافة بان لکن آخره تثنیة و یأتی بمقامه من
 نون التثنية و الجمع و یكون آخره مضافا الیه و یوینصب بالکثرة
 انها تمیز لانه فیرفع منه الابهام مثل عبدی طین و یأتی بمقامه من

قیاسیته و صیغها سماعیه مثل حسن و ضعیف و کثیف و نادر
 کل اسم الضعیف اسم آخر فخر الاسم الاول المشتمل على اللام فتنون
 و ما یقوم مقامه من نون التثنية و الجمع لاجل الاضمار الاضمار
 اللام المقدة ان لم یکن المضاف الیه من جنس المضاف الیه لکن الیضا
 طرفا مثل غلام زید و اما معنی من یکن کان من جنس من خاتم فضته و
 فی لکن کان غلامه نحو ضرب الیوم و السابح الاسم التام هو لکن اسم
 فاستغنی عن الاضافة بان لکن آخره تثنیة و یأتی بمقامه من
 نون التثنية و الجمع و یكون آخره مضافا الیه و یوینصب بالکثرة
 انها تمیز لانه فیرفع منه الابهام مثل عبدی طین و یأتی بمقامه من

قیاسیته و صیغها سماعیه مثل حسن و ضعیف و کثیف و نادر
 کل اسم الضعیف اسم آخر فخر الاسم الاول المشتمل على اللام فتنون
 و ما یقوم مقامه من نون التثنية و الجمع لاجل الاضمار الاضمار
 اللام المقدة ان لم یکن المضاف الیه من جنس المضاف الیه لکن الیضا
 طرفا مثل غلام زید و اما معنی من یکن کان من جنس من خاتم فضته و
 فی لکن کان غلامه نحو ضرب الیوم و السابح الاسم التام هو لکن اسم
 فاستغنی عن الاضافة بان لکن آخره تثنیة و یأتی بمقامه من
 نون التثنية و الجمع و یكون آخره مضافا الیه و یوینصب بالکثرة
 انها تمیز لانه فیرفع منه الابهام مثل عبدی طین و یأتی بمقامه من

قیاسیته و صیغها سماعیه مثل حسن و ضعیف و کثیف و نادر
 کل اسم الضعیف اسم آخر فخر الاسم الاول المشتمل على اللام فتنون
 و ما یقوم مقامه من نون التثنية و الجمع لاجل الاضمار الاضمار
 اللام المقدة ان لم یکن المضاف الیه من جنس المضاف الیه لکن الیضا
 طرفا مثل غلام زید و اما معنی من یکن کان من جنس من خاتم فضته و
 فی لکن کان غلامه نحو ضرب الیوم و السابح الاسم التام هو لکن اسم
 فاستغنی عن الاضافة بان لکن آخره تثنیة و یأتی بمقامه من
 نون التثنية و الجمع و یكون آخره مضافا الیه و یوینصب بالکثرة
 انها تمیز لانه فیرفع منه الابهام مثل عبدی طین و یأتی بمقامه من

[illegible]

وهرها و علی التثنية و مثلاً یزید و اما المعنوية منها فعدا
 و المراد من العامل المعنوی ما یغیر بالتعلق باللسان حظاً فیہ
 احدیها العامل فی المبتدأ و انجز بها الابتداء رأی حلقه الا
 عن الجواهر اللغویه فحذف من نطاق و ینبغی العامل فی الفعل المضارع
 و هو صیغ و وقوع الفعل المضارع موقع الاسم مثل یعلم فاعلم
 بصیغ و وقوعه موقع الاسم اذ یصح ان یقال فی موقع فاعلم عالم
 فعامله معنوی و عند اکثر الکوفیین ان عامل فعل المضارع
 تجزیه عن العامل المناصب و الجازم و هو مختار ان ینال
 الحمد لله و الله اعلم بالصواب فی جمیع الاشی و رطیع خاص فی شرح مقاص
 منشی فی کثیره یاء و کسره مثلاً اهل الترتیب کما یور علیه اتمام برکت

[illegible]

ایضاً۔ شرح فصول اکبری فارسی زبان
تادرسہ منصفہ لکھنؤ مولوی علاؤ الدین
از علی دفرقی نعل۔

زنجانی۔ از عماد الدین صہبائے لکھنؤ۔

مراح الارواح۔ از امجدین علی۔

شافیہ۔ محشی از علامہ ابن حاجب۔

شرح فارسی شافیہ۔ عافیہ نام از امام حسین

جو بہ منظوم۔ مع صاحب کرامۃ اللغات زبانی

دولت راس۔

قواعد فارسی

قواعد فارسی۔ از روشن علی آقہاری۔

گلشن فیض۔ قواعد فرس کے۔

مغنیۃ نامہ۔ بہ قسم قواعد کے فائزہ فرشاہد

جو ہر ترکیب نظم۔ تادرسہ قواعد شہل حرمت

معنوی از مشی شیدا رام کس بہرلی۔

شرح جوہر ترکیب۔ از شیخ حیدر علی۔

ہفت گل۔ منظوم فارسی کے قواعد از مشی

کامتاہ شاد۔

نہر الفصاحت۔ از میرزا محمد حسن قسطل۔

شجرۃ الامانی۔ ایضاً۔

چهار گلزار۔ صرف و نحو فارسی و عروض و تالیف از شاہج

اصول جربستہ از مولوی عبدالحق۔

حدائق البلاغت۔ صنائع میں شہر کیاب

از مولوی شمس الدین فقیر۔

اصل اصول۔ نحو از مولوی محمد حسن خان بہادر

علم صرف

میزان الصرف و تلخیص۔ منظور منظوم۔

مجموعہ میزان الصرف و تلخیص۔ نگار

مشمولہ نو کتاب (۱) میزان الصرف (۲) تلخیص و تدریس

(۳) تکرار و تکرار (۴) تلخیص و تدریس۔

ضموابط الصرف۔ قواعد علم صرف و تدریس

غلام مرتضیٰ۔

جہان۔ شرح میزان الصرف از مولوی عبدالحق۔

شرح میزان الصرف از مولوی

دارت علی دہلوی۔

پنج گنج و زبدہ۔ دو کتاب صرف و تدریس

تعلیق محمد بن محمود۔

صرف میر۔ از میرزا شریف۔

دستور المبتدی۔ از محمد صفی۔

جامع تعلیمات۔ صرف و تدریس و کیو کیو ابواب

جمع اطلاق۔

شرح سلاک صرف۔ از مولوی نصر الدین خان۔

فصول اکبری۔ مع رسالہ فصاحت ابواب

مکہ منظوم نامہ سالہ از مولانا ذیل و سالہ

بہار و صفی محمد سعد الدین۔

رکاز الاصول۔ شرح فصول اکبری

از مولوی حامد علی۔

نصائح آمیز تعلیمی سوز مند و پند بیان دبستان معنی شمس عبدالحسین محمد علی بک خلیل۔	فیض فارسی۔ از مولوی عبداللہ گلزاری۔ مطلع اسی قرن۔ از علامہ سید الکافی محمد علی بک خلیل۔
قواعد صرف و نحو ترکی زبان	رسالہ عبدالواحد۔ از بڑی۔ رسالہ مختصر القواعد۔ از شمس میراٹ۔
رسالہ کیمین۔ از شمس میراٹ۔ از مکتبہ انوار	ناصر الصبیحان۔ معروف بہ صناد نامہ از مولوی عبدالعزیز آردی۔
قواعد علم عروض و فنون قافیہ وغیرہ	صفوحہ انصاف و آفتاب۔ نسخہ تعلیمیہ۔ از مولوی عبدالرحیم آدمی قادی
عروض سنی۔ علم عروض و قافیہ۔ میزان الکفا شرح معیار الشعاع از طوسی شرح از مفتی محمد سعد اللہ۔	زبان آموزی کے سوال جواب۔ ہفت خطاط۔ از شمس علی نقی خان۔
شجرۃ العرف۔ از شمس علی نقی خان۔ صفات کائنات۔ پیش کتاب ہندوستان کی نشروں سے فقرات ہر قسم موجودہ کائنات کو	فتح گنج مراد پور پنجاب۔ شامل فتح کتاب (۱) تحفہ (۲) نام حق (۳) محمود نامہ (۴) پند و اندرز
انتخاب کر کے ایک مجموعہ بنایا کہ ہر قسم کے اول سا تذکرہ کے فقرات کے لکھ کر ہر نصف نے اپنے فقرات لکھے ہیں شائقین دانش کا کہنا ہے	(۵) سار کائنات قلب۔ خاقان باری۔ جلی قلم گفت کلبان شہر کتاب۔
یہ کتاب ہندوستان کا پہلا کتب خانہ ہے جس میں صحیفہ شاہی حسین حمید القاب آداب خاندان عربی فارسی اشعار ہر قسم کا مختصر	الندیم باری۔ شمس خاقان باری از مولوی عبدالحمید۔
نقصی کی کتاب سے شروع ہوا اول مرتبہ یہ وہ کتاب ہے کہ کلاسیکین و علائقہ سے شاہزادے کے تدریس فرمائی نہایت	رسالہ فیض جاری۔ از خاقان باری از مولوی شمس الدین۔
صفائی سے چھپا ہے	خوشحال صبیحان۔ ہزار زبان باری۔ کلمہ فارسی۔ از خاقان باری از مولوی بڑی۔
	خباہان گلشن۔ انصاف افات فارسی آردی ہمروش خاقان باری از مولوی محمد علی۔
	اقدار دانی۔ بستان ہزار زبان باری۔ بستان خلیل۔ دہاسم تاریخی شمس فیض۔

